

• ЗІБРАННЯ ТВОРІВ •

ЖОЗЕ САРАМАГУ

ПРОЗРІННЯ

Харків
«Фоліо»

Погана погода для голосування, поскаржився голова дільничної комісії номер чотирнадцять, після того як із тріском згорнув мокру парасольку і скинув плащ, який мало йому допоміг, коли, засапавшись, він долав сорок метрів, що відокремлювали його від того місця, де він залишив свій автомобіль, до дверей, у які він щойно увійшов, намагаючись стримати серце, яке мало не вискакувало йому з грудей. Сподіваюся, я прибув не останнім, сказав він, звертаючись до секретаря, який подивився на нього зосередженим поглядом, не звертаючи уваги на калюжі води, що заливали підлогу, гнані вітром з надвору. Поки що не з'явився ваш заступник, але ми не вийшли з графіка, повідомив його секретар, За такої зливи буде справжнім чудом, якщо ми зможемо зібратися всі, сказав голова, заходячи до зали, де мало відбутися голосування. Він спочатку привітався зі своїми колегами з комісії, які мали

підраховувати голоси, потім із представниками партій та їхніми заступниками. Він намагався застосовувати ті самі слова в розмовах з усіма, не виявляючи ані у виразі обличчя, ані в тоні свого голосу будь-яких ознак, які могли б свідчити про його власні політичні та ідеологічні вподобання. Голова навіть виборчої комісії, такої як ця, повинен за будь-яких ситуацій видаватися цілком незалежним або, іншими словами, зберігати нейтралітет.

Крім вологості, що робила атмосферу значно густішою всередині зали, яка мала лише два вузьких вікна, що виходили у двір, де навіть за сонячної погоди панувала сутінь, людям дошкуляла також невідомість чекання. Доцільно було б перенести вибори, сказав делегат від партії центру, адже від учорашнього дня злива не припиняється, вона не тільки все затопить та зруйнує, а й значно знизить нам явку виборців. Делегат від правої партії згідно кивнув головою, але потім вирішив підключитися до розмови у формі обережного коментаря. Я, звичайно, аж ніяк не схильний применшувати цей ризик, а проте думаю, що висока громадянська свідомість наших співвітчизників уже не раз у подібних випадках засвідчувала, що вони цілком розуміють, яке значення мають ці муніципальні вибори для майбутнього нашої столиці. Висловивши свою думку, делегати від центру й від партії правих

напівскептично-напівіронічно обернулися до делегата від партії лівих, зацікавлені в тому, яку ж думку спроможний він висловити. Але в цю мить, розбризкуючи на всі боки воду, до зали вдерся заступник голови, і, звичайно ж, виборча комісія зустріла його появу з великою, можна сказати, тріумфальною радістю, адже тепер утворився кворум. Проте їм так і не пощастило довідатися точку зору делегата від партії лівих, хоча, пам'ятаючи про його колишні висловлювання, були всі підстави припустити, що він неодмінно висловився б у дусі історичного оптимізму, виголосивши фразу приблизно такого змісту, Виборців моєї партії не залякати такою дрібничкою, ці люди не залишаться вдома через чотири жалюгідні краплі дощу. Хоч насправді то були не чотири жалюгідні краплі, то були відра, були потоки, були річки, були струмки й водоспади, але віра, нехай вона буде благословенна назавжди, не тільки розвалює гори на шляху тих, хто користується її могутністю, а й спроможна провести їх сухими крізь найшаленіші зливи.

Усі посідали за стіл, кожен на тому місці, яке йому призначалося, голова написав оголошення й наказав секретарю почепити його на двері, як того вимагає закон, але секретар, виявивши елементарну розсудливість, зауважив, що папірець нормально не витримає на дверях бодай хвилини, бо на другу хвилину чорнило на ньому розма-

жеться, а на третю його зірве вітром. Почепить його все-
редині приміщення, куди злива не досягає, закон цього
не забороняє, він вимагає тільки, щоб оголошення було
прикріплене і щоб його можна було прочитати. Голова
звернувся до комісії, чи всі згодні з його думкою, й усі
погодилися, проте делегат від правих партій запропонував
внести це рішення до акта, щоб уникнути непорозумінь.
Коли секретар повернувся зі своєї вологої місії, голова
запитав у нього, як там погода, й той відповів, стенувши
плечима, що вода з неба ллється, як і раніше, А чи при-
йшов бодай один виборець, Ні, не з'явився жоден. Голова
підвівся й запросив членів комісії та делегатів від партій
супроводжувати його в інспекційну подорож до кімнати
голосувань, щоб з'ясувати, чи немає там елементів, які
могли б вплинути на чистоту політичного вибору людей,
які туди приходитимуть протягом усього дня. Виконав-
ши цю формальність, члени комісії повернулися на свої
місця, щоб перевірити списки виборців, де також не ви-
явили жодних порушень, пропусків чи підозрілих місць.
Зрештою, настала й та врочиста мить, коли голова комісії
відкрив виборчу урну, аби виборці переконалися, що вона
порожня, щоб завтра, коли в цьому виникне необхідність,
він міг назвати добрих свідків, які підтвердять, що про-
тягом ночі не було здійснено жодної злочинної акції, не
було вкинуто до урни фальшивих бюлетенів, які ском-

прометували б вільну й незалежну волю громадян, що тут знову не повторився історичний обман, який дістав відому назву «махлювання», до якого, не забуваймо про це, можна вдатися як під час голосування, так і після нього, залежно від ситуації та від майстерності його виконавців. Урна була порожньою, чистою, неторканою, та, на превеликий жаль, у залі не було жодного виборця, якому можна було б показати порожню й незаплямлену чисту урну. Можливо, один із них уже пробивається крізь негоду, воюючи зі зливою, стрибаючи через калюжі, ховаючи обличчя від пронизливих і болючих, як удари бича, поривів вітру, притискаючи до серця документ, який надає йому право вважатися громадянином, який має право голосувати, але з огляду на потоки води, що ллються з неба, дуже запізниться зі своїм прибуттям, якщо взагалі не вирішить повернутися додому й віддасть своє право вирішувати долю міста тим, яких чорні автомобілі підвозитимуть до самих дверей, за якими вони зможуть виконати свій громадянський обов'язок, а по його виконанні підбере їх і зручно прилаштує на м'яких подушках заднього сидіння.

Після того як закінчилися всі операції перевірки, згідно із законом цієї країни повинні негайно проголосувати голова й члени комісії, а також делегати від партій та їхні заступники, якщо вони, звичайно, занесені до

списків виборців, як було в цьому випадку. Та хоч вони й намагалися розтягти час, вистачило чотирьох хвилин для того, щоб до урни були вкинуті перші одинадцять голосів. Після чого не було іншого виходу, як чекати, коли з'являться інші виборці. Минуло ще з півгодини, й тоді стривожений голова комісії запропонував одному з членів визирнути надвір, чи там, бува, не з'явилися виборці, але тицьнулися носами у двері, які зачинив вітер, і повернули назад, протестуючи, що коли вибори відкладено, то принаймні члени виборчої комісії мусили мати делікатність попередити населення по радіо та по телебаченню, які й призначені для того, щоб передавати інформацію. Проте секретар заперечив. Усім відомо, що коли двері зачиняються під натиском вітру, то вони ляскають так, ніби їх штовхнули тридцять тисяч демонів, а тут нічого не було чути. Член комісії завагався, йти йому чи не йти, але голова наполягав, Іди, хлопче, зроби мені ласку, але не потрапляй під дощ. Двері були відчинені і твердо підперті. Член комісії вистромив голову назовні, йому вистачило однієї миті, щоб подивитися праворуч і ліворуч, а потім прибрати її назад, мокру-мокрісіньку, ніби вона щойно побувала під душем. Він хотів повестися, як сумлінний виборець, принести приємність голові своєї комісії і, будучи покликаний уперше виконати свій обов'язок, хотів, щоб його похвалили за швидкість

і ефективність послуги, яку він виконав, бо не виключено, що з часом і досвідом коли-небудь настане день, коли він сам очолить виборчу комісію, бо небеса провидіння можуть підкинути тебе й вище, і це нікого не здивує. Коли він повернувся до зали, голова комісії, водночас засмутившись і розвеселившись, вигукнув, Чоловіче, не обов'язково було вистромлятися під зливу, Пусте, пане голово, сказав член комісії, витираючи собі підборіддя рукавом куртки, Тобі пощастило когось побачити, Там, куди міг досягти мій погляд, я не побачив нікогісінько, вулиця була схожа на водяну пустелю. Голова комісії підвівся, ступив кілька нерішучих кроків поблизу від столу, підійшов до кімнати голосування, зазирнув до середини й повернувся. Делегат від партії центру розтулив рота, аби нагадати про свій прогноз про те, що злива значно понизить явку виборців, делегат від партії правих знову висловив заспокійливу думку, що виборці мають попереду цілий день і, либонь, вирішили дочекатися, коли злива закінчиться. Делегат від партії лівих знову вирішив промовчати, подумавши, що було б недоречно застосувати ту фразу, яка не встигла вилетіти йому з рота в ту мить, коли заступник голови комісії вдерся до зали, Чотири жалюгідні краплі води, які впали з неба, неспроможні залякати виборців, які голосуватимуть за мою партію. Секретар, на якого всі подивилися,

вирішив обмежитися порадою практичного характеру, Гадаю, доцільно буде зателефонувати зараз у міністерство й попросити інформацію про те, як відбуваються вибори тут і в решті країни, нам треба знати, чи цей занепад громадянської енергії має загальний характер, чи ми єдині, до кого виборці не квапляться зі своїми голосами. Делегат від партії правих обурено підхопився на ноги, Вимагаю негайно занести до протоколу мій протест як представника від партії правих проти застосування нешанобливих термінів і проти неприпустимого зневажливого тону, який пан секретар щойно застосував до виборців, що становлять опору нашої демократії, без яких тиранія, одна з тих, які існують у світі і яких досі так багато, заволоділа б нашою батьківщиною. Секретар стенив плечима й запитав, звертаючись до голови комісії, Пане голово, я взяв до уваги зауваження пана делегата від правих партій, Я гадаю, не треба надавати йому такого великого значення, адже всі ми перебуваємо тепер у стані нервозності, розгубленості, усі ми вибиті з рівноваги, й усім відомо, що в такому стані духу можна сказати й те, чого ми насправді не думаємо, я переконаний, що пан секретар не хотів нікого образити, адже він також виборець, свідомий своєї відповідальності, й доказом цьому є той факт, що він, як і всі ми, прийшов, попри негоду, туди, куди покликав його обов'язок, але

ця його щира переконаність не перешкодить мені попросити пана секретаря пильно виконувати доручену йому місію, утримуючись від будь-яких коментарів, що можуть образити особисті чи політичні погляди присутніх тут осіб. Делегат від правих партій зробив скупий жест, що його голова комісії волів витлумачити як знак згоди, й конфлікт не виник, чому також неабияк посприяв представник центру, нагадавши про пропозицію секретаря, А й справді, докинув він, ми тут перебуваємо, наче мореплавці, які зазнали кораблетрощі посеред океану, без вітрил і без компаса, без щогли й без весел, і без пального в баку, Ви маєте слухність, сказав голова комісії, зараз я сконтактуюся з міністерством. На далекому столі стояв телефон і туди він попрямував із купою інструкцій, які передали йому кілька днів тому й де були разом з іншими корисними відомостями телефонні номери міністерства внутрішніх справ.

Розмова була короткою, Говорить голова виборчої комісії номер чотирнадцять, я дуже стурбований, тут відбувається щось надзвичайно дивне, досі не прийшов голосувати жоден виборець, ось уже більше години, як ми відчинені, й тут не з'явилося жодної душі, жодного виборця, звичайно, на погоду влада ніяк не може вплинути, злива, вітер, повені, так, пане, ми зберігаємо спокій, це само собою зрозуміло, для цього ми тут і поставлені,